

SCHOLEN IN ISRAEL

KORT ONDERZOEK NAAR SCHOLEN IN DE TIJD VAN DE BIJBEL

VBSO Infoblad; oktober 1987 en mei 1988

Door

W. Westerbeke

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2011

WAREN ER SCHOLEN IN HET OUDE ISRAEL?

Waren er scholen in het oude Israël?

In de Concordantie van Trommius staat dat het woord "school" maar één keer in de Bijbel voorkomt, namelijk in Handelingen 19:9, waar gezegd wordt, *dat Paulus in de school van Tyrannus predikte*. Dus dat is niet

Ik heb wel eens gedacht: "Zou Jezus ook op school gegaan zijn? En zou Hij toen veel verachting hebben moeten ondergaan van die andere kinderen? En zouden er toen ook kinderen geweest zijn die in Hem reeds de beloofde Messias zagen?" Simeon zag de ware Messias al in Hem toen Hij nog in de armen van Zijn moeder lag.

Als Jezus inderdaad op school zou hebben gegaan en als je dan Zijn meester was geweest, dan zou je zeker weleens diep, zeer diep voor die Leerling mogen buigen. Dan zou je wel met je neus in 't stof mogen liggen aan Zijn heilige voeten en zeggen: "Heere, leert U mij."

Johannes de Doper zeide eens tegen Jezus, toen Hij kwam om gedoopt te worden: "Mij is nodig van U gedoopt te worden."

Nu, zou het dan voor ons ook niet nodig zijn om onze knieën eens voor die gezegende en aanbidelijke Christus te buigen om met Zijn Geest gedoopt te worden en om door Hem geleerd te worden? Hoe kunnen wij de zin en mening van de Heilige Schrift verstaan en er over schrijven, als wij niet door Gods Geest onderwezen worden?

Het punt van onderzoek is dus of er scholen waren in Israel en hoe ze functioneerden. Om dat met enige orde te doen, beginnen we met het eerste Bijbelboek of we iets over scholen kunnen vinden.

I. Periode voor de zondvloed

Deze periode heeft natuurlijk geen invloed uitgeoefend op het volk van Israel, maar het is toch wel interessant om er even bij stil te staan. In Genesis 5:19-22 lezen we van Lamech dat hij 3 zeer begaafde zoons had. "Jabal was de vader dergenen die tenten bewoonden en vee hadden." Een vader, wil in deze zin zeggen iemand die verstand had om tenten te vervaardigen van verschillende vorm en stof, die de mensen mee konden nemen als ze met hun kudde vee reisden.

"Jubel was de vader van allen die harpen en orgelen handelen." Dus een eerste klas vakman om muziekinstrumenten te maken. U gelooft toch ook wel dat die orgels niet zo mooi speelden als onze elektronische orgels? Wellicht voor mensen die er gevoel voor hadden, nog veel mooier.

Nu, hun halfbroer Tubal-Kain deed niet voor zijn broers onder. Hij was een leermeester van alle werkers in koper en ijzer. Dus een leermeester in handsmederij. Ongetwijfeld heeft hij heel wat jongens en mannen uit die tijd opgeleid in zijn vakschool.

Als er nu zulke goede vakscholen waren in die dagen, zullen de mensen ook wel hebben kunnen rekenen en schrijven. Maar heel deze schone cultuur was bevuurd met de zonde. Zo erg dat God zei dat het Hem smartte aan Zijn hart dat Hij de mens gemaakt had. Tenslotte keerde Hij ze om door de wateren van de zondvloed.

II. De tweede periode loopt vanaf de zondvloed tot de roeping van Abraham, ongeveer 350 jaar

Van deze periode beschrijft de Bijbel maar enkele voorvallen in Genesis 9 t/m 11. De kennis, die voor de zondvloed verworven was, werd door Noach en zijn 3 zonen overgedragen aan hun nageslachten. En dat ze zich goed van hun taak gekweten hebben, blijkt wel uit de vakbekwaamheid die zich openbaarde bij de torenbouw van Babel, ongeveer 100 jaar na de zondvloed.

Uit opgravingen in Mesopotamië en Egypte blijkt duidelijk hoe hoog deze culturen reeds ontwikkeld waren in die tijd.

Het boek Job dateert waarschijnlijk uit het einde van deze periode. Job was geen jonge man toen hij zo zwaar beproefd werd. Zijn 3 vrienden evenmin. Althans Elifaz zegt dat er onder hen een stokoude was, Job 15:10. Nu, na Jobs lijden, leefde hij nog 140 jaar. Wij moeten dus rekening houden dat hij minstens 220 'a. 240 jaar of ouder is geweest. Als we dan nagaan dat Nahor 148 jaar werd, Terah 205, Abraham 175 en Izaiik 180 jaar, pleit er veel voor dat Job in deze tijd leefde. En dan geeft zijn boek ons een schat van gegevens over dit tijdperk. Job was een zeer geacht leermeester, Job 4:3, hoewel wij wel kunnen aannemen dat dit betrekking heeft op geestelijke zaken. En dat men in die tijd schrijven kon, blijkt heel duidelijk uit Job 19:23: "Och of nu mijn woorden toch opgeschreven werden. Och, of zij in een boek ook werden ingetekend."

III. Nu komen we tot de 3e periode, 430 jaar vanaf de roeping van Abram tot de uittocht uit Egypte.

Dat er in Ur der Chaldeeën middelen waren om te leren schrijven en rekenen, leidt in 't minst geen twijfel, gezien de grote vondst aan kleitafeltjes en andere inscripties. Trouwens waarom zouden we naar kleitafeltjes gaan? De Schrift biedt genoeg informatie. Abraham kon rekenen, toen hij de akker van Efron tot een erfbegravenis kocht. Hij geeft duidelijk blijk van koopmanschap in Genesis 23. En zijn kleinzoon Jacob was niet minder intelligent. Daarna kwam Jacob in Egypte en groeide zijn geslacht uit tot een groot volk. Ongetwijfeld moesten de kinderen leren schrijven en lezen in Egypte. Jozef heeft 80 jaar als onderkoning geregeerd en zou hij het er niet op toegelegd hebben om zijn volk te laten onderwijzen in de noodzakelijkste vakken? Vervolgens, toen Mozes aan het hof van Farao kwam, werd hij onderwezen in alle wijsheid der Egyptenaren en was machtig in woorden en werken, zegt Stefanus, Handelingen 7:22. Deze wijsheid kwam hem zeer goed te pas toen hij later het volk van Israel moest leiden. En bovendien om zijn 5 waardevolle boeken te schrijven.

IV. Dat brengt ons tot de 4e periode; Israel als zelfstandige natie.

1. Dat er velen onder de oude Hebreëen konden lezen, blijkt al direct uit het feit dat God met Zijn eigen vinger de 10 geboden of de Wet des Heeren opschreef in de Hebreeuwse taal. Wat voor zin zou dat hebben als niemand kon lezen? Een heel bekende vakman en onderwijzer uit die tijd was Bezaleël. Wij zouden haast geneigd zijn om te zeggen dat de Geest van God hem gediplomeerd had. Mozes heeft zijn gaven voor heel Israel uitgeroepen.

Exodus 29:30-34 : "Zie de Heere heeft met name geroepen Bezaleël, de zoon van Abri, de zoon van Huz, van de stam van Juda. En de Geest Gods heeft hem vervuld met wijsheid, met verstand en met wetenschap, namelijk in alle handwerk. En om te bedenken vernuftigen arbeid, te werken in goud en in zilver en in koper en in kunstige steensnijding om in te zetten; en in kunstige houtsnijding om te werken in allen vernuftigen handwerk. Hij heeft hem ook in zijn hart gegeven anderen te onderwijzen."

Zo, nu hadden de jonge mannen wat te doen in de woestijn. Maar zie hier weer wat een gevallen mens is en hoe schadelijk leegloperij is. Toen zij klaar waren, murmureerden ze tegen God en Mozes. Het volk zat neer om te eten en stond op om te spelen.

2. Een bewijs uit het Richterentijdperk dat men kon schrijven en lezen, ligt opgesloten in de woorden van Debora, hoofdstuk 5:14. Zij zegt dat de vrijwilligers uit Machir en Zebulon optrokken ten strijde *door de staf des schrijvers*. Het gereedschap van een schrijver is een pen. Hier wordt dat een "staf" genoemd, omdat de pennen oudtijds een 'soort schrijfrieten waren, later penneveren. Dit kleine wapen wordt veel gebruikt in het Koninkrijk der hemelen. En wanneer de Geest ermee vergezeld gaat, heeft ze meerder kracht dan de staf van Mozes, waarmee hij de wateren van de Schelfzee vaneen scheidde. De pen van Mozes heeft duizenden miljoenen mensen verdoemd, en door zijn pen is een ontelbare schare getuchtigd tot Christus.

Nog een aardig bewijs vinden we in Richteren 8:14. Gideon wilde zich wreken op de lieden van Sukkoth, omdat ze hem zo hooghartig bejegend hadden. Hij kreeg er een gelegenheid voor. Er was een jongen uit Sukkoth die ze oppakten en hem ondervroegen. Hij moest 77 namen van de oudsten van de stad opschrijven. Ik heb me erover verbaasd hoe hij die namen allemaal kon onthouden. Een bewijs dat we met een heel pientere jongen te doen hebben, die de schrijfkunst goed beheerste.

3. Een bewijs, dat ik bijna vergeten zou, dat de kinderen Israëls konden schrijven, valt op te maken uit Deuteronomium 11:19 en 20 waar Mozes van de woorden des Heeren zegt: "Leert die uw kinderen, sprekende daarvan, als gij in uw huis zit en als gij op de weg gaat en als gij nederligt en als gij opstaat. En schrijf ze op de posten van uw huis en aan uw poorten." Mozes spreekt de kinderen Israëls in het algemeen aan, mannen, vrouwen en kinderen. Hij vermaant ze niet alleen om Gods geboden te onderhouden, maar ook om ze op te schrijven. Met andere woorden, u moet leren lezen en schrijven als u het nog niet kent. Natuurlijk zijn er analfabeten geweest onder het volk. Maar ik vermoed minder dan men dikwijls denkt. Uit deze woorden blijkt ook dat het hoofd van 't gezin de eerste verantwoordelijke man was om te onderwijzen en te doen onderwijzen, zowel in godsdienstige zaken als in burgerlijke vakken.

4. Als we verder gaan in de geschiedenis lezen we ook van profetenscholen. 1 Samuel 10:5 en 2 Koningen 2:15, etc. Daar leerde men niet profeteren of de toekomst voorzeggen, maar de mannen werden onderwezen in de wet en Joodse godsdienst en in hetgeen de komst van de Messias aanging. Dus Israel had een hogere school om voorgangers op te leiden.

5. In de tijd van David lezen we zelfs van een zangschool. En een hele goede ook. Aan het hoofd stond onder andere Heman. Een man die zo diep geoefend was in verdrukking en afbraak, zoals uit zijn psalm 88 blijkt, is juist geschikt daarvoor. Heman had 14 zonen die met nog anderen een groep vormden van 288 meesters in de zang- en muziekkunst. Samen met hun leerlingen moesten ze om de beurt de dienst waarnemen in de tempel. Daarover loten zij, zowel de kleine als de grote, de meester en de leerling, staat er in 1 Kronieken 25:8.

6. Er zijn ook teksten uit de tijd van de koningen en de profeten die aantonen dat velen konden lezen in Israel. Zo moest bijvoorbeeld de profeet Habakuk een profetie op een schrijftafel inschrijven opdat daarin leze die voorbij loopt, hoofdstuk 2. Maar aan d' andere kant blijkt, dat niet allen konden lezen. Jesaja spreekt in hoofdstuk 29:12 over mensen die zeggen: "Ik kan niet lezen."

Conclusie

Uit de genoemde teksten blijkt, dat er wel bepaalde vakopleidingen plaats vonden in schoolverband. Ook zal er wel les gegeven zijn in de grammatica voor de voorgangers. Maar dat er scholen waren voor jonge kinderen waar ze een dag of een halve dag onderwijs genoten, blijkt nergens uit de Schrift.

Het was de taak van de ouders de kinderen op te voeden in de vreze des Heeren. En daar behoorde ongetwijfeld bij om ze de Schrift te leren lezen. Konden de ouders hun taak niet aan, om welke reden dan ook, dan zochten ze hulp bij anderen.

Voor de baby's zochten ze zoogvrouwen of voedstervrouwen. En voor de jongens waren er voedsterheren. Jesaja 49:23. In het bijzonder waren de laatstgenoemden in de koninklijke hoven. Achab had er verscheidenen, 2 Koningen 10:1. Het waren dus opvoeders en leermeesters.

De geleerden zeggen dat er na de Babylonische gevangenschap wel officiële scholen kwamen, maar alleen in de steden.

V. De 5e periode is de tijd van het Nieuwe Testament

1. Al direct lezen we van Zacharia dat hij een schrijftafeltje eiste om de naam van Johannes er op te zetten.

Tijdens Zijn omwandeling op aarde zegt Jezus in Johannes 5:39 : "Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben." Hoe zal men onderzoeken als men niet lezen kan?

Tenslotte, toen Jezus aan het kruis hing, plaatsten ze een bordje boven Zijn hoofd met het opschrift: "Jezus, de Nazaréner, de Koning der Joden." Johannes zegt: "Dit opschrift dan lazen velen van de Joden." Duidelijk blijkt dus uit de genoemde teksten dat de meesten konden lezen.

2. Wat het onderwijs uit de wet betrof, of de prediking uit de Schrift, dit was aanvankelijk alleen het werk van de priesters. Maleachi 2:7. Bestemd voor volwassenen en de jeugd. De Levieten werden onder het Oude Testament aan hen toegevoegd. 2 Kronieken 35:3.

Na de Babylonische gevangenschap ontstond er een aparte groep leermeesters, de rabbijnen. In het Nieuwe Testament worden zij schrift- of wetgeleerden genoemd. Deze mannen onderwezen de mensen in de wet van Mozes. Maar omdat ze niet speciaal voor de jeugd bestemd waren, laten we hen verder buiten beschouwing.

Conclusie

1. Heeft Jezus als jongen op school gegaan? Uit de Bijbel blijkt niet dat er in Nazareth een school was bestemd voor de kinderen. Kon hij lezen? Ja, nadat Hij Zijn Middelaarsambt openbaar aanvaardde, ging Hij voor in hun synagoge en las uit de rol van Jesaja, het 61e hoofdstuk. Wie had het Hem geleerd? Mogelijk Zijn moeder en Jozef; de ouders waren het verplicht. Moest Hij leren lezen?

Christus is naar Zijn Goddelijke natuur en Persoon de Allervolmaakste God, voor geen vermeerdering of vermindering vatbaar Deze tweede Persoon in de aanbiddelijke Drieëenheid nam de menselijke natuur aan in de nauwste vereniging met Zijn Goddelijke natuur, en nochtans onvermengd. De Middelaar, God en Mens in een Persoon, werd als kind geboren en was vatbaar voor alle menselijke ontwikkelingen, die kinderen tot de volwassenheid ondergaan. Hij werd Zijn broederen in alles gelijk, uitgenomen de zonde. En dat alles om de schuld van de ganse uitverkoren schare op Zich te nemen en die volkomen te voldoen. En in dit opzicht is Hij de gelovigen uitnemend dierbaar, als het geloofsoog er maar voor geopend wordt.

2. Heeft Christus een vakschool bezocht? Jezus was timmerman van beroep.

Geërgerd zeiden Zijn dorpsgenoten: "Is Deze niet de timmerman?" Markus 6:3. De mening van de meeste schrijvers is dat Jozef, die ook timmerman was, dit beroep Hem geleerd heeft. Dat is heel aannemelijk. Voor Zijn doop verborg de Heere de krachtige bewijzen van Zijn eeuwige Godheid, hoewel de Geest in sommige gelovigen getuigde, dat Hij waarlijk de Zoon van God, de beloofde Messias was.

Hoe diep heeft Hij Zich toch willen vernederen! O, wij beseffen niet welk een lijden Zijn kinderziel onderging, dat men Hem zo verachtte. En wat een uitnemende liefde vervulde Zijn ziel om kinderen der hel zo te beminnen. Dat brengt me nog iets te binnen, waarmee we besluiten.

Toen Jozef nog leefde in Nazareth en men een timmerkarweitje had, ging men naar hem toe, of hij het wilde opknappen. Gesteld dat hij zijn Pleegzoon meenam. Dan kwam de aanbiddelijke Zoon van God - waarvoor de engelen eerbiedig hun aangezichten bedekken - in hun huis om een timmerkarwei te doen. Ik denk, als die mensen ogen kregen om Zijn heerlijkheid te aanschouwen, achter dat voorhangsel van Zijn menselijke natuur, dat zij niet wisten hoe laag ze voor Hem kruipen moesten. En als dat in waarheid is, dan is dit de vrucht, dat ze de volgende keer niet meer probeerden om het zelf op te knappen. Maar het is een zeer moeilijke les voor een werkheilige natuur om deze ene les te leren: "Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen."

De Heere mocht het Bijbels onderwijs op de scholen in ons land -en daarbuiten- daartoe zegenen, om Diens wil, Die als Kind reeds de beste Meester was.

Het hoger onderwijs in Israël

De vorige keer hebben we een onderzoek gedaan naar de scholen in Israël. Met alle onvolledigheid van dien, kwamen we tenslotte tot de conclusie dat er geen scholen waren voor jonge kinderen. Dus geen scholen of kleuterscholen voor jongens en meisjes in de kinderleeftijd.

Toch waren er wel *profetenscholen*. Dat waren scholen voor jonge mannen. Daarbij moeten we niet alleen aan jonge, ongetrouwde mannen denken, want leerlingen of dienaars worden in de Schrift jongelingen genoemd, ook al zijn ze 50 jaar, zie Exodus 33:11. Deze studenten worden genoemd: zonen of kinderen der profeten, 2 Koningen 2:5,15.

Werden meisjes ook toegelaten op die school? Nee, er waren profetessen in Israël zoals Debora, Hanna en Hulda, maar die hadden geen schoolopleiding. God schonk hun de geest der profetie. Wel konden vrouwen zich tot een profeet wenden (2 Koningen 4:22,23).

Aan het hoofd van een profetenschool stond een profeet of oudste, die door de Heere krachtig geroepen was en met de geest der profetie was begiftigd.

De eerste profeet van Israël was Mozes. Groter profeet is er nooit geweest, totdat Christus kwam. Mozes had een heel grote school. Heel het volk, ouden en jongen gaf hij onderwijs. Het was een miljoenenschool met één meester. Mozes was daarin een voorbeeld van Christus. En als deze Profeet ons kwam voorlichten met het licht des Geestes, dan kunnen we aan de hand van de Schrift naspeuren hoe de profetenscholen functioneerden. Voor die Profeet en Zijn school bent u niet te jong of te oud. Hier wordt ook geen vrouw geweigerd, die met Maria aan Zijn voeten wil zitten om Zijn onderwijs te ontvangen.

Functie van de profetenscholen

Na Jozua's dood verwekt de Heere richters tot de tijd van Samuël, de profeet, Handelingen 13:20. In het Richterentijdperk waren er wel mensen met de geest der profetie, zoals blijkt uit Debora, zie ook Samuël 9:9. Samuël was de eerste profeet, die het land richtte. Hij leidde een profetenschool te Najoth bij Rama, 1 Samuël 19:19,20. In dit hoofdstuk vinden we David bij Samuël. Sauls boden achtervolgen David en komen hem tegen bij "een vergadering van profeten, profeterende en Samuël staande, over hen gesteld. En de Geest Gods was over die profeten en die profeteerden ook".

Wil dat zeggen dat al die mannen de toekomst stonden te voorspellen? Nee, profeteren in Bijbelse zin wil allereerst zeggen: het Woord Gods uitleggen, bespreken en in het openbaar verkondigen en dat kunnen zowel verleden als toekomstige zaken zijn. Onder het Oude Testament waren dat allereerst de dingen die op Christus wezen.

Een duidelijke verklaring geeft Polus - een verstandig Engels godgeleerde - over 1 Samuël 10:5.

"Door profeten moet men hier en in dergelijke plaatsen zulke personen verstaan, die zich geheel tot een godsdienstig onderzoeken godvruchtige betrachtingen overgegeven hadden, zoals tot prediken, bidden, verheerlijken van God, enz. Want de naam van profetie is in de Schrift niet alleen gegeven aan het voornaamste gedeelte, namelijk aan het voorzeggen van toekomstige dingen, maar ook aan het prediken, Romeinen 12:7; 1 Korinthe 14:31,32; 1 Thessalonicensen 5:20. En aan het maken van psalmen of lofzangen, 1 Kronieken 25:1-3. En zij die zich geheel tot deze dingen overgaven zijn dikwijls genoemd zonen der profeten, welken zich gemeenlijk verenigden in vergaderingen of genootschappen, om elkander in het werk van God voeglijker op te bouwen en bij te staan. En het behaagde God deze instelling zo te vereren en te zegenen dat Hij somtijds aan deze personen de kennis van toekomstige dingen openbaarde, 2 Koningen 2:3,5.

De Engelse kanttekenners voegen bij die profetische gave: "Doch deze gave werd aan hun alleen niet medegedeeld, noch bleef tot hen alleen bepaald, gemerkt zij over niemand kwam door onderwijs en opvoeding, maar alleen door het vrije geschenk van God, Welke de wind blaast werwaarts het Hem behaagt, Johannes 3:8, gelijk men ziet in het geval van den profeet Amos, kap. 7:14."

Profetenscholen ten tijde van Elia en Elisa

We gaan nu een paar eeuwen verder in de geschiedenis. De scholen bloeien. Kijk maar naar de volgende plaatsen: Bethel, 2 Koningen 2:3; Jericho, 2 Koningen 2:5 en Gilgal, 2 Koningen 4:38. Die plaatsen lagen niet ver van elkaar.

De profetenzonen in Jericho worden 50 dappere mannen genoemd. Tenminste, dat zeggen ze van zichzelf. Maar zolang je jezelf dapper noemt, ben je niet gehoorzaam. Ze waren Elisa tot last, ze zeurden zo, dat hij hen tenslotte hun zin gaf om Elia op de bergen en de dalen te zoeken.

Op de school te Gilgal zaten er twee keer zoveel: 100 mannen. Uit de twee maaltijden, die beschreven worden, blijkt dat ze zelf in hun onderhoud voorzagen. Trouwens uit 2 Koningen 6:1-7 blijkt wel dat ze meer deden dan godsdienstige verrichtingen. Hun schoolgebouw was te klein. Daarom gingen ze naar de Jordaan om hout te kappen. Elisa ging met hen mee. Tjonge, dat is gezellig. Gods knecht in je midden, ze hadden het naar hun zin. Maar dat vrijwaart je niet van ongelukken, want terwijl ze hout kappen, vliegt de bijl van de steel en komt in het water terecht. En, o schrik, het was geleend. Maar gelukkig, Elisa komt erbij, hij snijdt een stukhout af en werpt het in de Jordaan. De bijl komt boven water en zwemt naar de wal. U ziet, Elisa was er niet te vergeefs.

En als je leest van ds. Kersten, hoe dikwijls hij ook mee naar 't bos ging om scholen te bouwen, ... dan moest hij ook nogal eens bijltjes repareren. Maar de vruchten van zijn arbeid hebben we nog! Het is alleen zo jammer dat er zo weinig profeten en profetenzonen in de wereld zijn, die een bijl kunnen hanteren. En als men hem hanteert - namelijk de ontdekkende prediking van de wet - dan is de vraag: *Hoe komt men er aan?*

Een kind van God zei een poosje geleden tegen mij: "Als je aan de meeste dominees zou vragen: "Hoe komt u aan uw preekjes?" dan moeten de meesten, als ze eerlijk zijn, antwoorden: "Ach mijnheer, het was geleend."

En als u 't aan mij zou vragen, *hoe kom je aan dit stukje?*, dan zou ik hetzelfde moeten zeggen.

Er komt nog iets in m'n gedachten. Een oud kind van God, in de vreze Gods met een nauw gebeds leven en de laatste jaren geöfend in arm makende genade, verkeerde in duisternis en bestrijding. Het scheen dat het werk der genade tot niets gekomen was. Totdat de Heere Zijn vriendelijk aangezicht weer deed lichten. In eenvoud prees ze God: "*Omdat Hij het ijzer weer boven water deed komen.*" Het genade leven zakt zeer diep, als de kracht van Gods Geest het niet in levendige oefening houdt. "Heere, waarom verbergt Gij Uw aangezicht in tijden van benauwdheid?"

Conclusie

Concluderend zien we dat de profetenscholen in Israël centra waren van de zuivere godsdienst, althans als ze onder goede leiding stonden. Terwijl de afval in het Tienstammenrijk zo groot was, behield God er van tijd tot tijd geroepen knechten. En dat deed Hij ook in Juda, terwijl de tempeldienst met afgoderij bezoedeld was.

En als de Heere onze scholen met onderwijzers bedeeft, die de waarheid bij de kinderen inscherpen, dan kunnen we daar wel wat voor over hebben. Maar als er onder hen of anderen geroepen werden tot leraar, dat zou nog groter wezen. Want de nood in Sion is groot.

We zagen in de profetenscholen onderscheid in roeping. De meesten volgden de gewone, middellijke weg, maar sommigen werden extra-ordinair geroepen.

Nu, ik hoop dat de Heere de schoolarbeid zegent en bovenal onder ons nog mensen op Zijn evangelieschool wil trekken. Die Meester zal u en mij nooit tegenvallen. Hoe goed Hij voor Zijn leerlingen is, kan ik niet zeggen. Hij geeft er Zijn leven voor, ja Hij geeft Zichzelf met al Zijn schatten en goederen. Is Hij dan niet onvergelykelyk?